

**Г.Тукай образының әдәбият,
музыка һәм сәнгатьтә чагылышы**

Балык Бистәсе районы Олы Елга муниципаль белем бирү мәктәбе

Презентацияне эшләде:

Хөснетдинова Ризилә Риф кызы – 8нче сыйныф укучысы

Житәкче: Мөбәрәкшина Әлфинур Әдип кызы -
I категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

«Килер шундый заман,
һәр язучының үзен,
сүзен вә шәхси
тормышын инәсеннән
жебенә кадәр тикшереп
чыгарлар әле.»

Г. Тукай.
«Уянгач беренче эшем»

Тукайга шигъри гөлләмә

Әдипләребез һәм шагыйрьләребез бөөк **Тукайның** күркәм образын чагылдырган берсеннән-берсе гүзәлрәк әсәрләр ижат иткәннәр.

- ❖ Н. Сафина «Тукайга дәшү», «И-и, Тукайжан!..»;
- ❖ З. Мансуров «Туңу. Тукай», «Шагыйрь янәшәсендәге урын»;
- ❖ Г. Вәлиева «Чечен базары, яки яңадан-яңа Кисекбаш»;
- ❖ Н. Акмал «Тукай»;
- ❖ Х. Әюп «Барып житәр көне...», «Туры сүзгә»;
- ❖ Роб. Әхмәтжан «Тукай катламы», «Тукайны эзлим»;
- ❖ Л. Шагыйрьжан «Тагын язлар килде»;
- ❖ Ә. Баян «Каракош»;
- ❖ Р. Гаташ «1912 ел. Зәйтүнәнең Тукайга багышланган догасы».

Бөөк шагыйребез **Г.Тукайга** багышланган шигырьләрнең саны меңнәр белән исәпләнә. Мисал өчен тубәндәге шагыйрьләр аның турында шигырьләр иҗат итте:

Шигырь үрүчеләр! Жиргә бөөк
 Пәйгамбәрне биргән бу айда
 Күп шаулайбыз бугай, әллә азмы?
 Бирик мәллә сүзне Тукайга?!
 (Р. Әхмәтҗан)

«Шигырь» дигән жәүһәр эзләүчеләр,
 Тукай катламына төшегез.
 Шул бит безнең ярты юлга житеп,
 Тәмамланмый калган эшебез,
 (Р. Әхмәтҗан)

Сине искә алу көне, диләр,
 Истән чыккан чагың бармыни?
 Нигә шулай иртә китеп бардың,
 Безнең дөнья шулай тармыни?
 (Н. Сафина.)

Йортың да юк синең, хатының да,
 Акчаң да юк, көмеш, алтының да.
 Очар кошка әверелим, дисәң,
 Сикерергә биек балконың да.
 (Г. Морат)

Ул бер үксез бала, чираттагы ятим,
 Юк, диделәр, аның ата-анасы да.
 Бу — ятимлек түгел, сабый чагыннан ук
 Әверелү иде халык баласына.
 (Г. Рәхим)

Драматургиядә Тукай образы

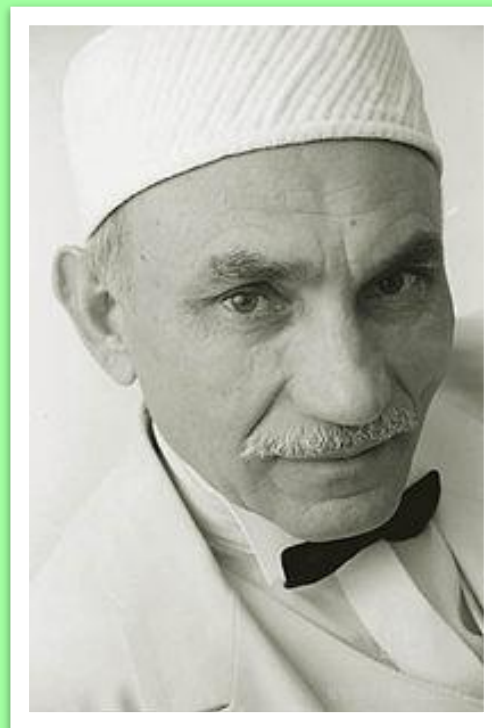
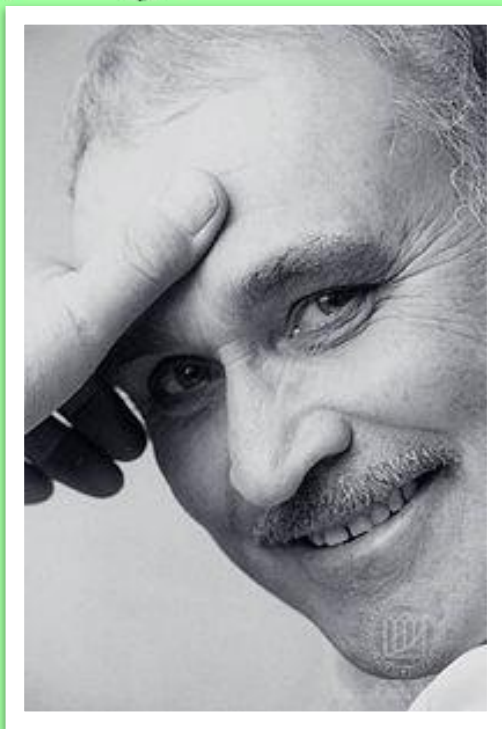
Язучылар **Г.Тукайны** драма жанрларында да чагылдыралар .

- ❖ Р.Ишморат «И мөкатдәс моңлы сазым»;
- ❖ Т.Миңнуллин «Без китәбез, сез каласыз»;
- ❖ И.Юзеев «Очты дөнъя читлегеннән»;
- ❖ Ә.Гаффар «Соңгы сәгать»;
- ❖ И.Нуруллин «Тукай Петербургта»;
- ❖ Р.Батулла «Сират күперендә».

Сәхнәдә **Тукай** ролен
башкаручыларның берсе —
СССРның халык артисты
Габдулла Шамуков.

Ул, яшьтән үк **Тукай** образы белән
хыялланып йөргәнгә күрә, чын
образ тудыруга иреште.

Чагыштырмача яшырэк буын вәкилләреннән ТССРның атказанган артисты, М. Жәлил исемендәге премия лауреаты **Наил Дунаев** һәм артист **Илдус Әхмәтжанов** бу традицияне уңышлы дәвам иттерделәр.

Тукайның үз әсәрләре буенча эшлэнгән спектакльләре дә тамашачылар яратып карый.

"Су анасы" әкиятенә буенча спектакль

**"Кәжә, сарык һ.б." спектакленә
Режиссерлары – Илдус Габдрахманов
һәм Сәлимә Әминова,
рәссамы - Сергей Скоморохов**

Музыкада Тукай темасы

Музыкада **Тукай** темасын үзенең «**Тукай маршы**» белән композитор **Заһидулла Яруллин** башлап жибәрде.

Татарстанның халык артисты, композитор **Н. Жиганов** «**Кырлай**», ә ТССРның халык артисты һәм атказанган сәнгать эшлеклесе, Татарстанның Г. Тукай исемендәге Дәүләт премиясе лауреаты композитор **М. Мозаффаров** «**Тукай**» дигән симфоник әсәрләр иҗат иттеләр.

Татарстанның **Г. Тукай** исемендәге Дәүләт премиясе лауреаты композитор **Алмаз Монасыйпов** «**Тукай моңнары**» циклын иҗат итте.

Музыкада Тукай темасы

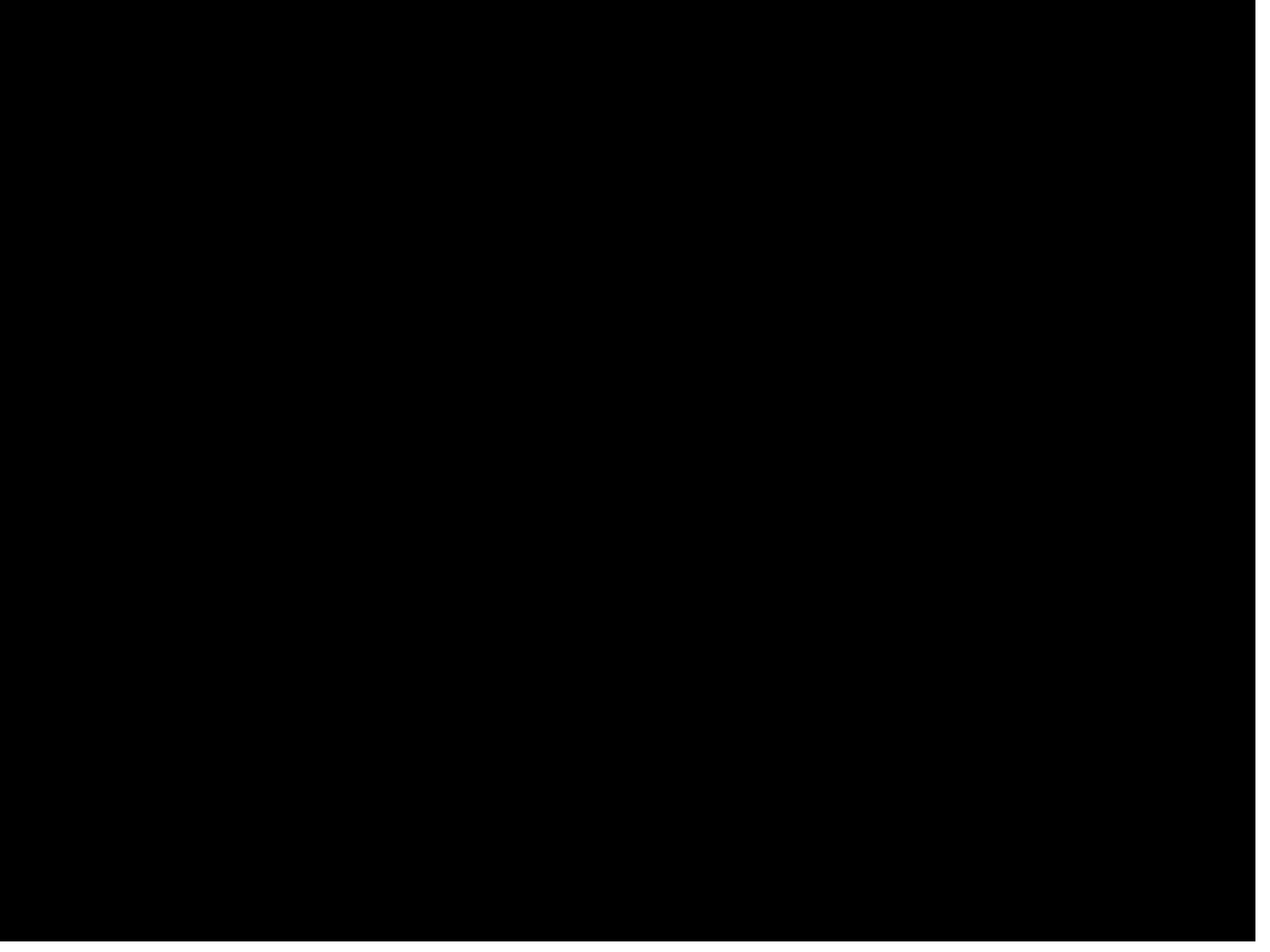

Заһидулла Яруллин «Тукай истәлегенә» («Тәфтиләү») дигән әсәрен һәм «Тукай маршы»н иҗат итә

Яруллин Фәрит Заһидулла улы – композитор. "Шүрәле" балеты өчен 1958 елда Г.Тукай исемендәге Дәүләт бүләгенә лаек була.

Тукай, аның ижаты турында рәссамнар

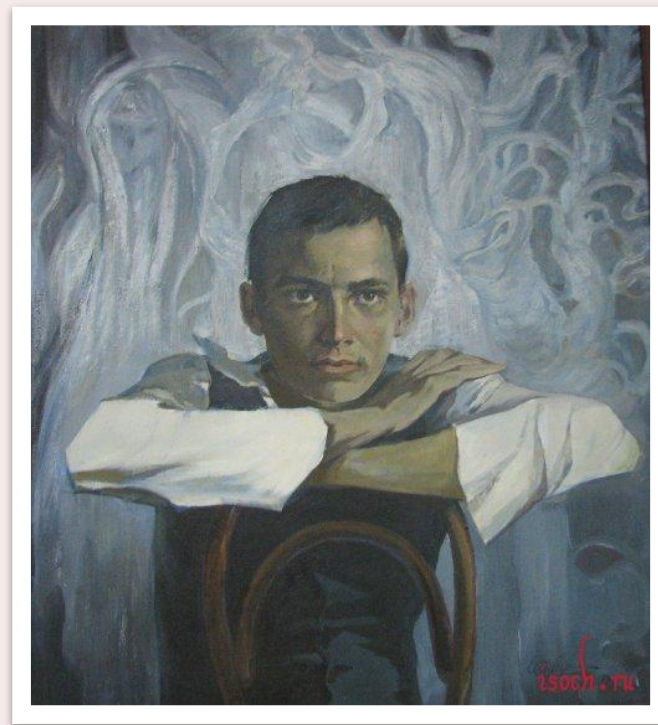
Рәсем сәнгатендә **Г. Тукай** образын ижат итүгә художниклар, скульпторлар да зур өлеш керттеләр. Тормышчан итеп сурәтләү өчен, художниклар, скульпторлар шагыйрьнең тормышын һәм ижатын тирәнтен өйрәнәләр, әсәрләрен кат-кат укыйлар. Шул нигездә шагыйрь образын ижат итәләр. **Тукай** образын гәүдәләндерүгә күп көч куйган өлкән буын рәссамнары белән бергә, яшьләр дә бу өлкәдә актив эшлиләр.

- ❖ Х. Казаков «Бәләкәй Тукай», «Тукай Печән базарында» ;
- ❖ И. Әхмәдиев «Тәфтиләү»;
- ❖ А. Абзгильдин «Тукай һәм Шүрәле»;
- ❖ Х. Якупов «Габдулла Тукайга истәлек»;
- ❖ Р. Имашев «Көзгә жыллар»;
- ❖ Ш. Шәйдуллин «Шагыйрь»;
- ❖ Т. Хажиев «Кәжә белән сарык», «Су анасы».

Тукай, аның ижаты турында рәссамнар

Х. Казаков «Бәләкәй Тукай»

Е. Симбирин «Шагыйрь Г. Тукай»

Тукай, аның ижаты турында рәссамнар

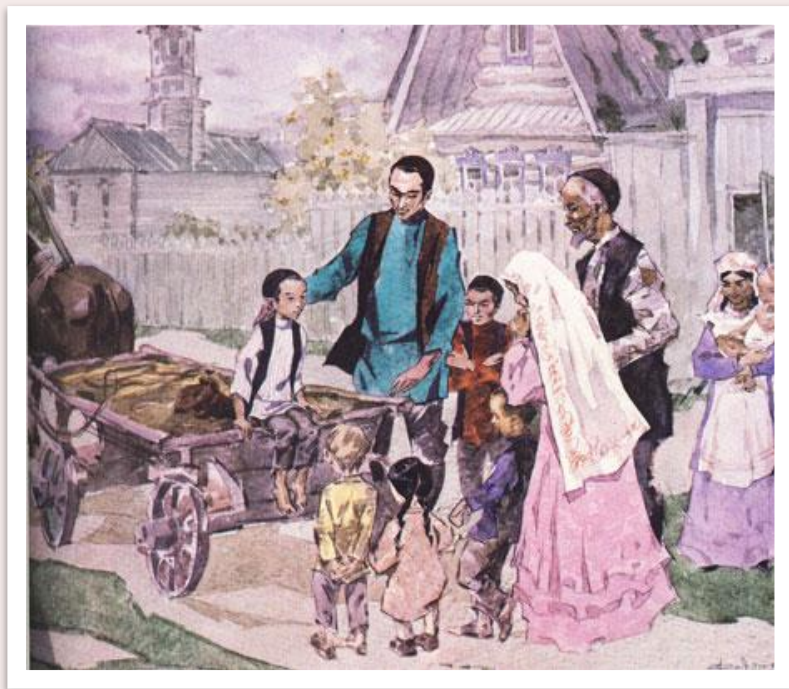
**Х. Якупов «Г. Тукай
һәм аның сеңлесе Газизә
Уральскийда»**

М. Рахимов «Тукай Петербуртта»

Тукай, аның ижаты турында рәссамнар

**В. Федоров «Тукайның Өчиледән
Кырлайга китүе».**

**Л. Фаттахов
«Кечкенә Апуш һәм Сәгъди»**

Тукай, аның ижаты турында рәссамнар

Х. Казаков «Тукай Печән базарында»

Х. Якупов «Габдулла Тукай һәм Камил Мотыгый Уральскийда»

Тукай, аның ижаты турында рәссамнар

«...өмет юк түгел әле, ихтимал үз арабыздан оста рәссамнар чыгып, Шүрәленең кәкре борын, озын бармак, мөгезле башларын һәм дә кулы кысылуларын, шул тасвир ителгән урманнарны — һәммәсен рәсемгә төшереп чыгарырлар». **Г.Тукай.** «Шүрәле» поэмасына бирелгән искәрмәдән. 1907ел

**Б. Альменов «Шурале әкиятенә
иллюстрация»**

Тукай, аның ижаты турында рәссамнар

Т. Хажиевның Г. Тукай шигырьләренә иллюстрацияләре:

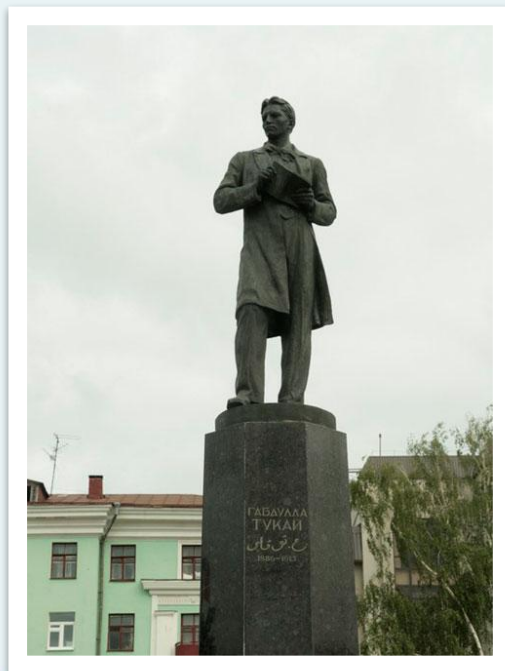
«Кызыклы шәкерт»

«Мияубикә»

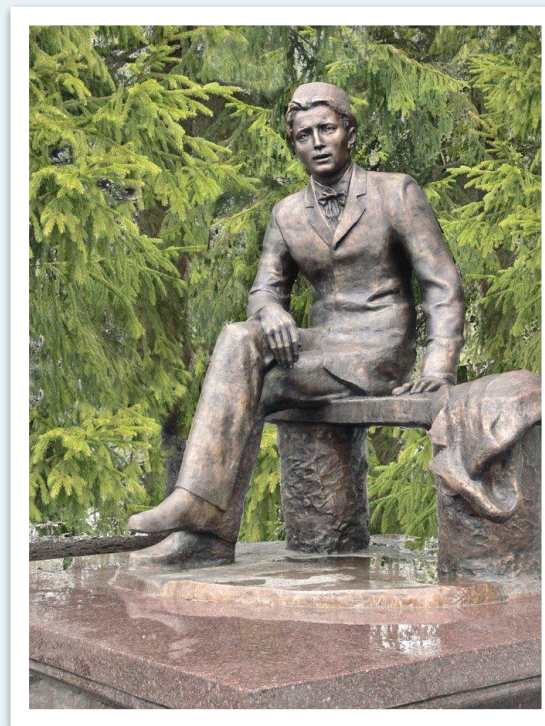
Тукайга багышланган гравюра һәм скульптура эшләре

Тукайга һәйкәлләр дә күп куелды. Аның мәһабәт һәйкәлләре **Казанда** икәү. Берсен скульптор **С.Ахунов** Мәскәү сынчылары **Л.Кербель, Л.Писаревский** белән берлектә ижат итә, икчесенең авторы – **Е.Шулик**.

Тукайга багышланган гравюра һәм скульптура эшләре

Туган авылы **Кушлавичта** скульптор **И.Новоселов**, **Кырлай** авылында **Б.Урманче** тарафыннан эшлэнгән һәйкәлләр куелган.

Тукайга багышланган гравюра һәм скульптура эшләре

Шулай ук **Әлмәт**, **Уральск** шәһәрләрендә сынчы **М.Гасыймов** эшләгән һәйкәлләр, **А.Абдрашитов** тарафыннан эшлэнгән һәйкәлләрне дә әйтеп үтәргә мөмкин.

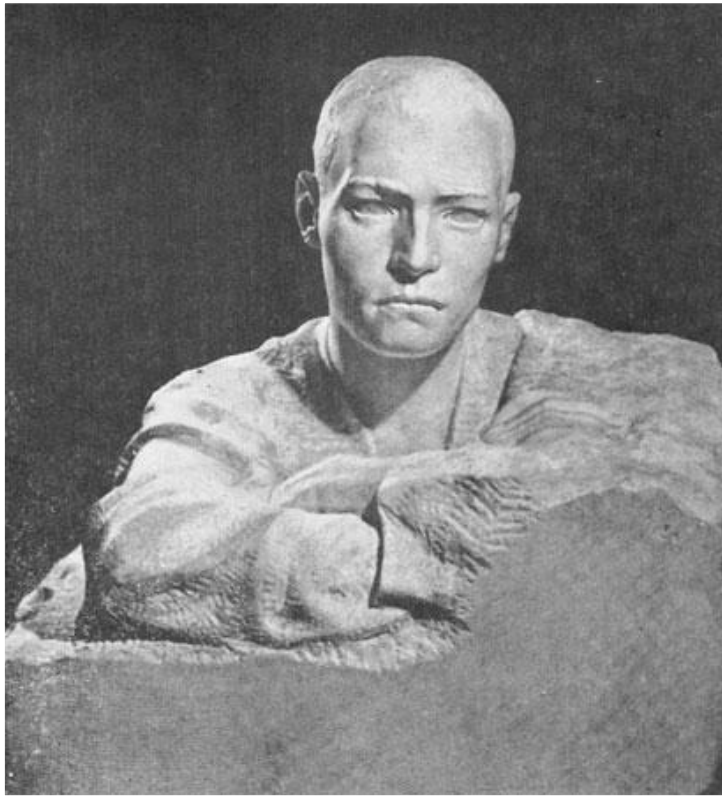

Тукайга багышланган гравюра һәм скульптура эшләре

2016нчы елның 5-10апрелендә **Г.Камал** исемендәге Татар дәүләт **Академия театры** труппасы Санкт-Петербургда гастрольләрдә булды, анда бөек татар шагыйре Габдулла Тукай һәйкәленә чәчәкләр куйдылар.

Тукайга багышланган гравюра һәм скульптура эшләре

Б. Урманче Г.Тукая. бюсты

Г. Зяблицев "Былыр һәм Шурәле"

Тукайга багышланган гравюра һәм скульптура эшләре

Г.Зябликов эшләгән “Быттыр һәм Шүрәле” сыны да халык күңеленә хуш килде.

Г.Тукай, күп еллардан бирле, әдәбият һәм сәнгать эшлеклеләрен яңа әсәрләр иҗат итүгә рухландыручы илһам чыганагы булып тора. Бүген дә әдипләребез, шагыйрьләребез, рәссамнарыбыз, композиторларыбыз Тукай образын һәм мирасын үз ижатында чагылдырып торалар, чөнки **Тукай** татар халкының чың улы булган, халкым дип яшәгән.